

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Боровика Андрія Володимировича на дисертацію Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертаційної роботи. Підвищення вимог до професійної компетентності суддівського корпусу вимагає детального аналізу та ефективного правового регулювання процесів професійного зростання працівників судових органів. Наявність чіткої правової основи для професійного розвитку є ключовим елементом забезпечення незалежності судової влади, зміцнення довіри громадян до судової системи та підвищення її ефективності. Дисертаційне дослідження спрямоване на розкриття теоретичних та практичних аспектів правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів. Аналіз соціальних, політичних, правових та економічних чинників, які впливають на формування інституту професійного розвитку, дозволяє більш глибоко зрозуміти сутність цього процесу та визначити напрями його удосконалення. У сучасних умовах реформування судової системи України, питання професійного розвитку працівників судових органів набуває особливої ваги, оскільки воно безпосередньо впливає на якість правосуддя та дотримання принципів верховенства права. Дисертаційне дослідження, яке спрямоване на розробку науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання професійного розвитку, є важливим внеском у розвиток національної правової науки та практики.

З огляду на зазначене дисертаційне дослідження Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні», є актуальною для науки трудового права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Структура роботи обумовлена метою, об'єктом і предметом дослідження. Мета дослідження полягає у формулюванні обґрунтованих теоретико-практичних

пропозицій та рекомендацій щодо вирішення проблем правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів. Об'єктом дослідження в дисертаційній роботі виступає система суспільних відносин у сфері професійного розвитку працівників. Предметом дослідження у дисертації виступає правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні.

При виконанні роботи автором було вирішено ряд поставлених питань серед яких, виокремлено напрями запозичення позитивного зарубіжного досвіду професійного розвитку працівників судових органів, конкретизовано проблеми, недоліки та прогалини правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів, з'ясовано види етапів професійного розвитку працівників судових органів, визначено етапізацію професійного розвитку працівників судових органів, надано наукову інтерпретацію професійного розвитку працівників судових органів.

Автором в роботі вдалося дослідити важливість професійного розвитку працівників судових органів як невід'ємної складової підвищення ефективності судової гілки влади, а саме розкрито сутність професійного розвитку як гарантованого державою процесу, що охоплює формування професійних навичок та особистісних якостей працівників суду. В роботі особливу увагу автор звернув на ознаки професійного розвитку, зокрема на його спрямованість на вирішення актуальних професійних завдань, досягнення максимальних результатів при мінімальних затратах, та на роль діагностики у визначенні ефективності цього процесу (ст. 29 дис.).

Досить важливим слід відмітити проведене автором дослідження еволюції судової системи Київської Русі та встановити особливості суддівської діяльності в цей період. Було зроблено акцент на відмінностях між судом князя, який проводився особисто князем під час поїздок, і судом князівським, що здійснювався від імені князя його представниками, такими як тіуни, намісники та мечники. Автор зазначив, що можливість стати суддею залежала від довіри князя, яка визначалася попередньою співпрацею з ним, вмінням застосовувати логічне мислення, розумінням місцевих звичаїв та здатністю інтегрувати їх із загальноруським правом. Професійний

розвиток суддів того часу базувався не тільки на юридичних навичках, але й на соціальному статусі, що включало належність до вищих станів, таких як княжа дружина або духовенство, що надавало доступ до кращих можливостей для навчання і використання додаткових ресурсів у вирішенні правових спорів. Також було зазначено, що з розвитком суспільних відносин та збільшенням політичної роздробленості Київської Русі, вимоги до суддів ставали суворішими, що сприяло об'єднанню судочинства навколо єдиних принципів. Автор проаналізував роль Митрополичого правосуддя, де вказувалося на необхідність судити людину за її слова, а не за думки чи наміри, що відображає розвиток і уніфікацію судової практики в той період (ст. 48 дис.).

В дисертаційній роботі особливу увагу було приділено особливостям працевлаштування працівників судових органів через призму реалізації конституційних прав людини та громадянина. Було підкреслено, що працевлаштування в судових органах відображає реалізацію права громадян на участь в управлінні державними справами, закріпленого в Конституції України. Автор звернув увагу на те, що це право, згідно зі ст. 38 Конституції, включає можливість бути обраним до органів державної влади, а також право на рівний доступ до державної служби, що стосується і роботи в судових органах. Особливо цінним у дослідженні є акцент на одночасній реалізації кількох конституційних прав під час працевлаштування в судових органах, що включає право на участь у державному управлінні, право доступу до державної служби та можливість бути обраним на посади в органах державної влади. Доступ до служби в судових органах повинен здійснюватися на рівних умовах для всіх громадян України, що є ключовим аспектом забезпечення правової рівності в державі (ст. 74-75 дис.).

В дисертаційній роботі автору вдалося дослідити комплексне значення охорони праці в процесі працевлаштування працівників судових органів, акцентуючи увагу на важливості попереднього ознайомлення з умовами праці та проведення необхідного інструктажу. Таке ознайомлення не лише забезпечує працівників інформацією про можливі ризики та небезпеки, але й дозволяє їм свідомо прийняти рішення щодо подальшої роботи в судовій системі. Це особливо

важливо в контексті служби судової охорони, де усвідомлення потенційних небезпек для здоров'я і життя є критичною складовою ефективної роботи.

Належне ознайомлення з правилами охорони праці знижує ймовірність порушень і сприяє дотриманню всіх встановлених норм. Важливим аспектом є те, що цей процес відбувається ще до початку виконання професійних обов'язків, що створює умови для запобігання нещасним випадкам та правопорушенням. Також слід відмітити думку автора щодо вирішення цих проблем потребує систематизації та уніфікації правових норм, що регулюють працевлаштування в судових органах. Такий підхід дозволив би усунути можливі колізії та забезпечити більш прозорі, об'єктивні та рівні умови працевлаштування. Це, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності роботи судової системи та забезпеченню належного рівня безпеки і захисту працівників судових органів (ст. 90-91 дис.).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою спробою комплексно та всеохоплююче, з використанням сучасних методів наукового пізнання, а також з урахуванням новітніх досягнень науки трудового права дослідити правове регулювання професійного розвитку працівників судових органів в Україні. У результаті проведеного дисертаційного дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто.

До вагомих наукових результатів дисертації можна віднести наступні:

– встановлено, що професійний розвиток працівників судових органів – це гарантований державою свідомий, комплексний, цілеспрямований процес опанування ключових професійних звичок та правил поведінки в сфері організації та здійснення судочинства, який дозволяє, забезпечити якісне, кваліфіковане виконання поставлених завдань та розвинути високі моральні та ділові якості, сформувати високопрофесійний штат працівників судових органів відповідно до потреб демократичного розвитку судової гілки влади в Україні;

– сформульовано перелік проблем правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів: 1) спірність окремих критеріїв

кваліфікаційного оцінювання судді, яке здійснюється для його професійного розвитку: оцінювання загальної кількості скасованих судових рішень, в той час, як до уваги передусім мають братись такі скасовані рішення, підставою для скасування яких стало істотне порушення суддею норм процесуального права чи інше грубе порушення закону, що спричинило істотні негативні наслідки для сторін спору та для правосуддя загалом (наприклад, якщо суддя не зазначив у рішенні мотиви прийняття чи відхилення аргументів сторін щодо суті спору, або якщо ним умисно вчинено порушення прав людини і основоположних свобод чи внаслідок грубої недбалості); оцінювання відповідності судді етичним стандартам в умовах, коли Кодексом суддівської етики є нормативно-правовим актом, який встановлює стандарт суддівської поведінки, але при цьому недодержання цього стандарту не може розцінюватись, як професійна непридатність судді; загальна кількість скарг на суддю не може бути показником, який свідчить про компетентність судді, та може враховуватись для його професійного розвитку; 2) відсутність в змісті Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII норм, присвячених регулюванню професійного розвитку інших працівників судових органів (передусім, працівників апарату суду);

– для вирішення проблеми спірності кількості скасованих судових рішень та підстав їх скасування, як критерію кваліфікаційного оцінювання судді, яке здійснюється для його професійного розвитку, а саме запропоновано внести зміни до підпункту «б» пункту 9 частини 4 статті 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, та сформулювати його змісту у наступному вигляді: «[...] 4. Суддівське дос'є має містити: [...] 9) інформацію про ефективність здійснення судочинства суддею, зокрема: б) кількість скасованих судових рішень, підставою для скасування яких стало істотне порушення суддею норм процесуального права, незазначення мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору, умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею порушення прав людини і основоположних свобод або інше грубе порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків [...]».

Слід відмітити, що представлена на рецензію робота відповідає затвердженій темі та складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Структура роботи повністю відповідає завданню з підготовки наукового дослідження. У вступі автор підкреслює актуальність теми, ставить мету, завдання відмежовує об'єкт і предмет. У першому розділі досліджено теоретико-правові основи професійного розвитку працівників судових органів, акцентуючи увагу на визначенні цього поняття, його сутності та основних характеристиках. Аналізується природа професійного розвитку як необхідної складової ефективного функціонування судової системи, а також розглядаються різні аспекти його генезису, включаючи історичні, правові та соціальні передумови, які впливають на формування професійних навичок і компетенцій працівників суду. Автор обґрунтовує значення постійного професійного зростання для підвищення якості правосуддя та забезпечення відповідності вимогам сучасних стандартів правової діяльності. У другому розділі аналізуються етапи та стадії професійного розвитку працівників судових органів, приділяючи увагу специфіці їх працевлаштування та особливостям професійного зростання в умовах судової системи. Розглядається процес працевлаштування як важливий початковий етап професійного шляху, з акцентом на вимоги та критерії, що визначають вибір кандидатів на роботу в судових органах. Також автор детально досліджує основні етапи та стадії професійного розвитку працівників суду, їх зміст та характерні особливості, що включають навчання, підвищення кваліфікації, кар'єрне зростання та адаптацію до професійних змін. У третьому розділі автор досліджує питання оптимізації правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів, звертаючи увагу на існуючі проблеми в цій сфері та шляхи їх вирішення. Розглядаються основні труднощі, з якими стикаються працівники судової системи у процесі професійного розвитку через недосконалість законодавчої бази та механізмів регулювання. Аналізуються прогалини у правовому регулюванні, що впливають на ефективність підготовки та підвищення кваліфікації суддів і інших працівників судових органів. На основі виявлених

проблем автор пропонує напрями оптимізації правового регулювання, спрямовані на вдосконалення нормативних актів, розробку нових підходів до організації професійного навчання, а також посилення контролю за виконанням стандартів професійного розвитку.

Автором було проведено аналіз вітчизняних літературних джерел з обраної теми. Робота відповідно оформлена, грамотно написана, легко читається та сприймається. Автор добре знає проблему, вміє формулювати наукові та практичні завдання, знаходити адекватні засоби їх рішення. В дисертації сформульовано цілий ряд нових та належно обґрунтованих наукових положень, що є внеском здобувача в юридичну науку.

Результати теоретичного і практичного дослідження можуть бути використано під час викладання навчальних дисциплін для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю 081 «Право» та у практиці.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення в 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також у 3 тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях (форумах).

Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки обговорювались на кафедрі трудового права та права соціального забезпечення, а також були оприлюднені на таких міжнародних науково-практичних конференціях: «Перспективні напрями розвитку юридичної науки у XXI сторіччі» (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.); «Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення» (м. Київ, 23 квітня 2021 р.); «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.).

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що логічно поєднані у шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації

становить 224 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 181 найменування на 23 сторінках, додатки розміщені на 4 сторінках.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40. Поршень академічної доброчесності у дисертації та наукових працях, в яких висвітлено наукові результати дослідження Вітрука В.О, не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Разом із тим робота має певний недолік і упущення, які потребують додаткових пояснень:

1. У розділі 2.2 (сторінка 93), де йдеться про стадії професійного розвитку, дисертант описує етапи та зміст цього процесу. Однак, у роботі майже не розглядаються соціально-психологічні аспекти, які можуть значно впливати на ефективність професійного розвитку. Психологічні чинники, такі як стресостійкість, комунікативні навички, здатність до адаптації в умовах змін, є надзвичайно важливими для працівників судових органів, оскільки їхня робота часто пов'язана з високим рівнем стресу та необхідністю прийняття важливих рішень у стислі терміни.

На мою думку, варто було б включити розділ або підрозділ, присвячений саме соціально-психологічним аспектам професійного розвитку. Такий підхід дозволив би не лише розширити розуміння поняття професійного розвитку, але й запропонувати конкретні методи для покращення психічного здоров'я працівників судових органів, що в свою чергу підвищило б їх ефективність та професіоналізм.

Таким чином, запропоновані зауваження спрямовані на поглиблення і вдосконалення дисертаційної роботи, що допоможе зробити її більш структурованою, комплексною та відповідною сучасним вимогам до наукових досліджень у сфері трудового права та права соціального забезпечення.

2. На сторінці 121 дисертаційної роботи зазначено, що професійний розвиток працівників судових органів передбачає безперервне навчання, підвищення кваліфікації та вдосконалення навичок. Однак, дисертант не надає чітких критеріїв, за якими має здійснюватись оцінка цього процесу. Відсутність чітко визначених критеріїв створює ризик суб'єктивного підходу до оцінки

професійного розвитку, що може призвести до нерівномірного рівня професіоналізму серед працівників судових органів.

На мою думку, доцільним було б включити в роботу детальний аналіз критеріїв оцінки, які б базувались на міжнародних стандартах та практиках. Це дозволило б забезпечити більш об'єктивний та справедливий підхід до оцінки професійного розвитку працівників. Наприклад, варто було б розглянути такі критерії, як кількість пройдених навчальних курсів, участь у міжнародних конференціях, публікації в наукових виданнях, практичний досвід у вирішенні складних юридичних справ тощо. Це також сприяло б кращій структуризації процесу розвитку і підвищило б його прозорість.

3. На сторінці 145 дисертант звертається до зарубіжного досвіду в галузі професійного розвитку працівників судових органів, але аналіз цього досвіду є обмеженим. Дослідження містить лише поверхнєве згадування про деякі аспекти зарубіжного законодавства та практик, але відсутні глибокі порівняльні дослідження, які б дозволили зробити чіткі висновки щодо можливості запозичення певних аспектів у національну систему.

Наукове дослідження виграло б від більш розгорнутого аналізу правового регулювання професійного розвитку працівників судових органів у різних країнах. Наприклад, було б корисним порівняти практики країн з усталеною правовою системою, таких як Німеччина, США чи Франція, де професійний розвиток суддів та інших працівників судової системи має тривалу історію і чітко визначені механізми. Включення таких порівнянь дозволило б не лише краще зрозуміти переваги та недоліки існуючої в Україні системи, але й запропонувати більш обґрунтовані шляхи її вдосконалення.

Дані зауваження в певній мірі носять характер побажань та не впливає на загальну позитивну оцінку якості виконаної роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в даній роботі, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад автора в юридичну науку.

Загальний висновок. Підсумовуючи можна зробити висновок, що дисертація Вітрука Володимира Олеговича на тему: «Правове регулювання

професійного розвитку працівників судових органів в Україні» сприймається як цілісне завершене монографічне дослідження, містить в собі наукові висновки і рекомендації, що мають істотне значення для правової науки, правотворчості та правозастосування, і відповідає вимогам МОН України. Рецензоване наукове дослідження, його результати та оформлення відповідають спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а сам Вітрук Володимир Олегович з урахуванням результатів публічного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

Рецензент:

віце-президент з наукової роботи

Науково-дослідного інституту публічного права,

кандидат юридичних наук, доцент

Андрій БОРОВИК